

Glasnik DSZSD

letnik 4

V ponedeljek 7. kimavca 2026, Maribor

številka 9

Uvodnik

Oj mile sestre in dragi bratje!

Osti jarej svobodni, neodvisni, samostojni, svojepravniki, ozaveščeni ljudje, in člani ter članice Domorodne Skupnosti Zedinjenih Slovenskih Dežel – DSZSD!

Deveta številka četrtega letnika Domorodca nadaljuje razmišljanje o tem, kaj pomeni biti domoroden Slovenec – ne samo po izvoru, temveč predvsem po živem odnosu do jezika, dežele, izročila, pravde in skupnosti. Drugi del razprave posebej poudarja, da domorodstvo ni rasa in ne temelji na »čistosti krvi«, ampak na zgodovinski povezanosti skupnosti s prostorom ter na pripravljenosti ohranjati in predajati slovenski jezik, spomin, omično izročilo in odgovornost za skupno prihodnost.

V dvanajstem delu spisa Veneti, Venedi, Vindi, Sclaveni, Sclavi, Suevi, Sloveni, Slovenci nadaljujemo pregled pogledov tujih raziskovalcev na izvor in zgodnjo zgodovino Slovencev. Tokrat sta v ospredju Nikolaj Sergejevič Deržavin in Francis Conte ter njuno razumevanje antičnih pričevanj, Venedov, Slovencev, njihovega prostora in vprašanja tako imenovane pradamovine. Prav primerjava različnih razlag ponovno kaže, kako pomembno je ločevati med samim zgodovinskim virom in poznejšo znanstveno razlago.

Tretji del razprave o posledicah napačnih trditev o koncu gorotanske državnosti opozarja na širše posledice zgodovinopisnega modela, ki leto 828 pre-

dstavlja kot dokončen konec domače politične ureditve in celo Gorotana. V ospredju ni samo vprašanje enega datuma, temveč način, kako lahko nedokazana razlaga skozi znanstvene, izobraževalne in javne ustanove pridobi veljavo nespornega zgodovinskega dejstva.

Branko Juriš v nadaljevanju razprave o obrambi poudarja, da mir, svoboda in samostojnost zahtevajo obrambno sposobnost, splošno ljudsko odpornost in zavest, da je varnost skupna odgovornost naroda.

Domorodec tako tudi v tej številki povezuje raziskovanje preteklosti z vprašanji sedanjosti ter vztraja pri slovenskem izrazu, samostojnem mišljenju in zavestnem odnosu do podedovane dediščine.

Od korenin do prihodnosti

Rdeča nit te številke našega glasnika je zato odgovornost: poznati svoje korenine, preverjati zgodovino, ohranjati jezik, varovati deželo in izročilo ter biti sposoben odločati o lastni prihodnosti.

Osti jarej in pravda z vami!

Glasnik Domorodec

Uredništvo

KAZALO

Uvodnik 1

Kaj pomeni biti domoroden Slovenec? – 2. del

Andrej Šiško, *se nadaljuje* 2

Veneti, Venedi, Vindi, Sclaveni, Sclavi, Suevi, Sloveni, Slovenci – 12. del

Nikolaj Sergejevič Deržavin (1948) 2

Francis Conte (1989) 11

Andrej Šiško, *se nadaljuje*

Posledice napačnih trditev o koncu gorotanske državnosti za Slovence

Herman Bezjak, 14

Slovenski domorodci

Pod goro visoko, kjer bistra Drava divje šumi,
rod naš korenit že dolga stoletja zvesto živi.
Slovenski domorodec, ponosni sin te rodne zemlje,
v svojem srcu globoko čuva stare modrosti vse.

Iz gostih gozdov in zelenih, cvetočih dolin,
dviga se sveti glas davnih, davnih davnin.
Gorotanski knezi in kmečka trmasta paka,
to kri je močna, ki v žilah koraka.

Tu so naši očetje ponosno orali ledino,
s krvjo in znojem branili ljubo domovino.
Častili so mogočni Triglav, naravo in Boga,
ko zibelka njihova ta lepa zemlja je bila.

Jezik je ščit, ki skozi stoletja traja,
od morskih valov do gorskega raja.
Danes ponosno na domačem pragu stojimo,
korenine starih prednikov v sebi živimo.

Zemlja slovenska, ti mati si vsem,
tvoj rod bo večno ostal, to zvesto jaz vem.

Tihomir Razlag

Novice doma

Kaj pomeni biti domoroden Slovenec? – 2. del

Domorodnost se kaže tudi v izročilu krajevne samouprave, v vaških skupnostih, srenjah, župah, občinah, deželnih ustanovah in različnih oblikah skupnega odločanja. Ne pomeni, da so bile vse stare ureditve pravične ali da bi jih bilo treba nekritično obnoviti. Pomeni pa, da slovenska politična in pravdna zgodovina ni prazna ter da Slovenci niso bili samo nemi predmet odločitev tujih oblasti.

Domorodstvo ni rasa

Ker je pojem domorodnosti povezan s poreklom in zgodovinsko navzočnostjo, obstaja nevarnost, da ga kdo razume biološko. Zato je treba še posebej poudariti razliko med domorodstvom in rasnim mišljenjem.

Rasno mišljenje skuša ljudi razvrščati na podlagi domnevno nespremenljivih telesnih ali dednih lastnosti. Domorodstvo pa opisuje zgodovinsko razmerje med skupnostjo in prostorom. Domorodna skupnost se lahko skozi stoletja spreminja, sprejema nove člane, se povezuje z drugimi skupinami in v svojo kulturo vključuje nove vplive, ne da bi zato prenehala biti domorodna.

Slovenska zgodovina je zgodovina stikov. Slovenski prostor je ležal na križišču poti med Jadranom, Alpami, Panonijo, srednjo Evropo in Balkanom. Skozenj so se premikali trgovci, vojaki, obrtniki, duhovniki, uradniki, begunci, ženini in neveste. Družine so se priseljevale in odseljevale. Prihajalo je do mešanja, prevzemanja imen, besed, navad in znanj.

Če bi domorodnost zahtevala nespremenjeno biološko sestavo, domorodnih evropskih narodov sploh ne bi bilo.

Narodna nepretrganost ne pomeni biološke nes-

premenljivosti. Pomeni, da se kljub spremembam ohranjajo temeljne vezi: ime, jezik, spomin, prostor, kulturno izročilo in volja po skupnem obstoju.

Družina lahko sprejme priženjenega ali primoženega člana od drugod, ne da bi zato prenehala biti ista družina. Vas lahko sprejme nove prebivalce, ne da bi izgubila svoje ime in zgodovino. Tudi narod lahko sprejema posameznike in skupine, če se vključujejo v njegovo skupno življenje.

Težava ne nastane zaradi samega prihoda novih ljudi. Nastane takrat, ko je proces tako hiter, množičen ali politično neusmerjen, da se zgodovinska skupnost ne more več obnavljati, prenašati svojega jezika in ohranjati kulturnega značaja prostora. O tem je mogoče razpravljati stvarno in odgovorno, ne da bi ljudi razvrščali po biološki vrednosti.

Varovanje domorodne skupnosti pomeni varovanje pogojev za njeno nadaljnje življenje. Ne pomeni zanikanja človekovega dostojanstva komur koli drugemu.

Kdo je torej domoroden Slovenec?

Na to vprašanje ni mogoče odgovoriti z enim samim merilom. Domorodnost ima osebno in skupnostno razsežnost.

Na skupnostni ravni so Slovenci domorodni narod slovenskih zgodovinskih dežel, ker je njihov jezik, kulturni razvoj in zgodovinski spomin dolgotrajno povezan s tem prostorom. Ta trditev ne pomeni, da so bili Slovenci vedno edino prebivalstvo tega prostora ali da so bile zgodovinske meje povsod ostre in nespremenljive. Pomeni, da je slovenski narod ena izmed temeljnih zgodovinskih skupnosti, ki so temu prostoru dale njegovo ime, jezikovno podobo in kulturni značaj.

Na osebni ravni je domoroden Slovenec praviloma človek, ki izhaja iz te zgodovinske skupnosti in je vanjo vključen z družinsko, jezikovno, kulturno ali

krajevno vezjo. Toda te vezi niso pri vsakem posamezniku enake.

Nekdo je lahko rojen v slovenski družini in vzgojen v slovenščini. Drugi ima le enega slovenskega starša. Tretji izhaja iz slovenske družine v zamejstvu ali izseljenstvu. Četrty je bil posvojen in vzgojen v slovenskem okolju. Peti nima slovenskih prednikov, vendar se je skozi življenje popolnoma vključil v slovensko skupnost.

Zato bi bilo napačno postaviti togo mejo, po kateri bi bil Slovenec samo tisti, ki lahko dokaže določeno število slovenskih prednikov. Takšno računanje bi spregledalo dejansko življenje skupnosti.

Pomembnejša vprašanja so:

Ali človek sprejema slovenski jezik kot jezik skupnega življenja?

Ali se čuti odgovornega za prihodnost slovenske skupnosti?

Ali spoštuje slovensko zgodovinsko izročilo in kulturno krajino?

Ali želi to pripadnost prenašati na naslednji rod?

Ali razume slovenske dežele kot dom, za katerega ni odgovorna samo država, temveč tudi prebivalci?

Domorodnost ni samo pravica do pripadnosti. Je tudi dolžnost varovanja in nadaljevanja skupnosti.

Domorodstvo in osebna izbira

Človek si ne izbere kraja rojstva, staršev ali materne jezika. Velik del njegove začetne pripadnosti mu je dan. Toda odnos do te dediščine postane z leti tudi stvar izbire.

Posameznik lahko svoje izročilo sprejme, razvija in predaja naprej. Lahko ga zanemari. Lahko ga zavrne.

Lahko se preseli in se poveže z drugim okoljem. Lahko živi z več pripadnostmi.

Pripadnost zato ni niti popolnoma neprostoVOLjna niti popolnoma poljubna.

Ni poljubna, ker posameznik ne more z enim stavkom izbrisati zgodovine skupnosti ali si prisvojiti izkušnje, ki je ni živel in je ne želi razumeti. Po drugi strani pa ni popolnoma zaprta, ker se skupnosti skozi zgodovino obnavljajo tudi z vključevanjem novih ljudi.

Človek lahko postane Slovenec v kulturnem in narodnem smislu, vendar ne zgolj z upravo izjavo. Pripadnost se potrjuje z življenjem. Podobno se lahko človek slovenskega rodu od slovenstva oddalji, če jezik, skupnost in izročilo zanj ne pomenijo ničesar.

To ne pomeni, da bi bilo treba ljudem preverjati njihovo »pristnost«. Pomeni pa, da je treba pripadnost razumeti kot razmerje, ki se uresničuje v dejanjih.

Kdor želi postati del slovenske skupnosti, ne potrebuje dovoljenja samozvanih varuhov krvi. Potrebuje možnost, da se nauči jezika, spozna zgodovino, sodeluje v življenju kraja in razvije resnično pripadnost.

Korenine, pripadnost in skupni dom

Prav tako mora skupnost ohraniti pravico, da od novih članov pričakuje spoštovanje svojega jezika, pravnega reda in kulturnih temeljev.

Vključevanje ni enostranski proces. Domorodna skupnost mora biti odprta za človeka, ki se želi vključiti, prišlek pa mora biti pripravljen stopiti v obstoječe skupno življenje. Če se od domorodnega naroda pričakuje, da se bo odpovedal svojemu jeziku in zgodovinskemu značaju, ne gre več za vključevanje, temveč za njegovo postopno razgradnjo.

Domorodstvo in slovenski jezik

Najmočnejši povezovalni temelj slovenskega domorodstva je slovenski jezik. Slovenci nimamo skupne zgodovinske istovetnosti zato, ker bi bili vsi potomci ene same družine, temveč zato, ker smo se kot skupnost skozi čas prepoznavali predvsem po jeziku in življenju v skupnem prostoru.

Jezik je več kot sredstvo za vsakdanji pogovor. Z njim človek vstopa v svet pomenov, ki ga je skupnost ustvarjala skozi rodove. V jeziku so shranjena poimenovanja narave, dela, sorodstva, čustev, prava in vere.

Slovenščina v različnih deželah ni bila vedno enaka. Obstajala so in še vedno obstajajo številna narečja ter krajevni govori. Ta raznolikost ni dokaz šibkosti slovenskega jezika, temveč njegove globoke ukoreninjenosti. Govor se je prilagajal krajem, dolinam, gospodarskim stikom in zgodovinskim deželnim okoljem.

Knjižni jezik je Slovence zedinil na širši ravni, narečja pa ohranjajo spomin na krajevne skupnosti.

Biti domoroden Slovenec ne pomeni, da mora vsakdo govoriti brezhibno knjižno slovenščino. Mnogi Slovenci v zamejstvu ali izseljenstvu so jezik izgubili zaradi zgodovinskih pritiskov, prepovedi, izselitve ali družinskih okoliščin. Njihova slovenska pripadnost zato ni nujno izničena.

Vendar dolgoročno narod brez jezika ne more ohraniti polnega kulturnega življenja. Poreklo brez jezika lahko ostane spomin, ne more pa samo po sebi zagotavljati nadaljevanja skupnosti.

Zato je skrb za slovenščino ena najpomembnejših nalog slovenskega domorodstva. To pomeni skrb za kakovosten javni jezik, za slovensko šolstvo, za domače strokovno izrazje, za narečja, za knjige, medije, umetnost in navzočnost slovenščine v digitalnem svetu.

Jezika ne varujemo tako, da ga zapremo pred novimi izrazi ali stikom z drugimi jeziki. Varujemo ga tako, da ostane sposoben poimenovati ves sodobni svet in da ga Slovenci uporabljajo samozavestno tudi tam, kjer bi se mu bilo najlažje odpovedati.

Dežela kot več kot zemljišče

Domorodstvo je neločljivo povezano z deželo. Toda dežela ni samo površina, izmerjena v kvadratnih kilometrih. Je prostor, ki ga je človek skozi rodove preoblikoval v dom.

Polje ni samo zemljiška parcela. Je tudi sled dela, mejnikov, poti, vodnih jarkov, poimenovanj in družinskega spomina. Gozd ni samo količina lesa. Je prostor nabiranja, paše, lova, pripovedi in starih pravic. Vas ni samo skupek stavb, temveč mreža odnosov, spomina in skupnih obveznosti.

Ko govorimo o slovenskih deželah, zato ne govorimo samo o upravnih enotah. Govorimo o zgodovinskih prostorih, v katerih so se oblikovale posebne slovenske deželne istovetnosti: štajerska, koroška, krajnska, primorska in prekmurska.

Te pripadnosti ne nasprotujejo skupnemu slovenstvu. Človek je lahko hkrati doma iz določene vasi, Štajerec, Slovenec in evropski državljani. Pripadnosti so razporejene v krogih in se lahko dopolnjujejo.

Težava nastane, kadar širša pripadnost zahteva

uničenje ožje. Država ne bi smela izbrisati deželne spomina, evropska povezanost pa ne bi smela pomeniti odprave narodov.

Domorodni odnos do dežele pomeni odgovornost. Zemlje ne razumemo samo kot blago, ki ga je mogoče prodati najvišjemu ponudniku. Stanovanje ni samo naložbena enota. Voda ni samo gospodarski vir. Kulturna krajina ni samo turistična kulisa.

Če domorodno prebivalstvo izgubi dostop do zemlje, stanovanj in naravnih virov, lahko ostane formalno navzoče, dejansko pa postane tujec v lastni deželi. Mesta in vasi se lahko spremenijo v prostore začasnega bivanja, turističnega najema ali kapitalističnih naložb, v katerih ni več stalne skupnosti.

Varovanje domorodstva zato vključuje tudi vprašanja stanovanjske politike, kmetijske zemlje, ohranjanja vasi, dostopa mladih do doma, varovanja voda, gozdov in prostora.

Brez možnosti živeti v lastni deželi je tudi najlepše kulturno izročilo obsojeno na muzejsko življenje.

Dežela več kot zemljišče

Pravo in izročilo

Domorodstvo ni samo kulturna, temveč tudi pravna vez. Vsaka zgodovinska skupnost razvija načine urejanja odnosov, odločanja, reševanja sporov in upravljanja skupnih dobrin.

Slovensko pravno izročilo ni omejeno na sodobne zakone Republike Slovenije. Pred sodobno državo so obstajale vaške skupnosti, srenje, občine, župe, deželni zbori, običajno pravo in različne oblike skupnega odločanja.

V teh ustanovah ni treba iskati popolne demokracije v sodobnem pomenu. Stare družbe so bile pogosto stanovske, neenake in omejene. Kljub temu pa kažejo, da je slovensko prebivalstvo sodelovalo pri urejanju svojih zadev ter razvijalo lastne oblike skupnostnega življenja.

Za domorodno istovetnost je pomembno, da skupnost pozna tudi svoje pravno izročilo. Narod, ki pozna samo zakone, ki so mu jih določale vsakokratne osrednje oblasti, sebe vidi kot pasivnega podložnika. Narod, ki pozna zgodovino lastnega odločanja, pa lažje razume svobodo kot odgovornost.

Pojmi, kot so večja, župa, srenja, rota, pravda in dežela, niso samo starinske besede. V njih se skrivajo predstave o skupnosti, pravičnosti, odgovornosti in veljavnosti dane besede.

Obujanje teh pojmov ne pomeni dobresednega vračanja v srednji vek. Pomeni iskanje domačih zgodovinskih izkušenj, ki bi lahko pomagale pri razmišljanju o sodobni krajevni samoupravi, sodelovanju prebivalcev in varovanju skupnih dobrin.

Domorodstvo, ki govori samo o pesmih in nošah, ne pa tudi o oblasti, pravu in lastnini, je nepopolno. Kultura ni ločena od vprašanja, kdo odloča o prostoru in prihodnosti skupnosti.

Izročilo kot živi prenos, ne kot razstavni predmet

Izročilo pomeni tisto, kar je izročeno iz roda v rod. Toda izročanje ni mehansko kopiranje. Vsak rod prejme dediščino, jo razume na svoj način, nekaj ohrani, nekaj spremeni in nekaj pozabi.

Domorodno izročilo obsega ljudske pesmi, pripove-

di, plese, oblačila, praznike, stavbarstvo, kmetijske navade, kuhinjo, krajevna imena in družinski spomin. Vendar njegov pomen ni samo v starosti.

Neka šega je živa, dokler ima pomen za skupnost. Ko postane samo predstava za obiskovalce, se lahko ohrani njena zunanja oblika, izgubi pa notranja vsebina.

Zato domorodstva ne moremo varovati samo z muzeji in kulturnimi prireditvami. Potrebujemo žive vase, družine, govorce narečij, obrtnike, kmete, pevce, pripovedovalce in otroke, ki se želijo naučiti od starejših.

Izročilo ne sme postati prisila. Vsakdo ne bo živel tako kot njegovi pradedje. Toda brez poznavanja preteklosti tudi sodobna izbira ni povsem svobodna. Človek, ki mu je bilo lastno izročilo zamolčano, ga ne more zavestno sprejeti ali zavrniti.

Pomemben del domorodne samozvesti je zato pravica, da skupnost svojo preteklost spoznava brez sramu in brez občutka manjvrednosti.

Slovensko izročilo ni manj vredno zato, ker je nastajalo v majhnih vaseh, med kmeti, rokodelci, duhovniki in učitelji. Velikost kulture se ne meri samo po številu cesarjev, palač ali osvojenih dežel. Meri se tudi po sposobnosti skupnosti, da v težkih razmerah ohrani jezik, pesem, ime in občutek za pravico.

Domorodstvo in zgodovinski spomin

Narod obstaja tudi skozi zgodbe, ki jih pripoveduje o sebi. Če skupnost izgubi zgodovinski spomin, lahko še nekaj časa ohranja jezik in običaje, vendar vedno težje razume, zakaj naj bi jih varovala.

Zgodovinski spomin ni isto kot zgodovinopisje. Zgodovinopisje mora kritično preučevati vire in preverjati trditve. Spomin pa vključuje način, kako skupnost doživlja preteklost, katere dogodke poudarja, katere osebnosti spoštuje in katere krivice pomni.

Zdrav domorodni spomin ne potrebuje izmišljenih veličin. Narodna samozavest, zgrajena na neresnicah, je krhka. Toda enako nevarno je zgodovino predstaviti tako, kakor da Slovenci nikoli niso bili politični, pravni ali kulturni dejavnik, temveč samo prebivalstvo brez lastne volje.

Domorodna zgodovina mora razlikovati med virom in razlago. Ne sme nekritično ponavljati poznejših trditev, hkrati pa ne sme iz virov odstranjevati izrazov, imen in dejstev, ki ne ustrezajo danes prevladujočim predstavám.

Posebno pomemben je jezik prevodov. Ko se stara imena ljudstev, dežel in ustanov prevajajo z novimi pojmi, se lahko spremeni pomen vira. Bralec mora vedeti, kaj v viru dejansko piše in kaj je dodal sodobni razlagalec.

Skrb za zgodovinski spomin zato ni samo čustvena dejavnost. Zahteva natančno delo, poznavanje jezikov, primerjanje rokopisov, listin, kronik in poznejših razlag.

Domorodstvo ne potrebuje mitov namesto zgodovine. Potrebuje zgodovino, ki zna domorodno skupnost obravnavati kot resničnega nosilca preteklosti.

Se nadaljuje ...

Andrej Šiško

Veneti, Venedi, Vindi, Sclaveni, Sclavi, Suevi, Slovenci, Sloveni, Slovinci – 12. del

»Stari avtorji o Slovenih

Najzgodnejši podatki o Slovenih v antičnih pisnih virih segajo v razmeroma pozno obdobje – v prva stoletja našega štetja. Ti podatki so precej fragmentarni in zemljepisno nejasni. Za raziskovanje problema izvora in etnogeneze zgodnjih Slovencev imajo pomožni pomen.

Slovenci se v antičnih virih ne imenujejo s svojim imenom. Antični avtorji poznajo Venede (*βενεδοι*) in obstajajo vsi razlogi za domnevo, da se pod tem etnonimom skrivajo Slovenci. Zgodovinar 6. stoletja Jordanes neposredno priča, da je "številno pleme Venetov (*βενετω*)" v njegovem času bilo znano pod različnimi imeni: "...vendar jih večinoma imenujejo Slovenci (*Sklaveni*) in Anti" ali "...sedaj so znani pod tremi imeni: Veneti, Anti, Slovenci (*βενετω, αντω, κλαβενω*)" 34)^[1]. Posredno potrditev tega je tudi dejstvo, da so do današnjega časa sosedje Slovencev – Germani in baltsko-finski narodi – imenovali Slovence Venedi 35)^[2].

Etnonim Venedi 36)^[3] se prvič pojavlja v Naravoslovni zgodovini Plinija, ki je umrl med izbruhom Vezuva leta 79 n. št. Avtor omenja Venede med plemeni, ki so na vzhodu bila sosed z germanskimi plemeni – Ingevoli: "...zemlje do reke Visle so poseljene s Sarmati, Venedi, Skiti, Girri" 37)^[4].

Ingvioni (Ingevoli) so naseljevali obalo Severnega morja ter nižine Rena, Weserja in Labe. Nekje v bolj vzhodnih območjih od njih so živeli Venedi. Najverjetneje so bila to območja v porečju Visle (Vistule) in morda še bolj vzhodna ozemlja.

Poročila o Venedih Tacita segajo v konec 1. stoletja n. št. Opisujoč plemena, ki so živela vzhodno od Germanov, omenja Pevke, Venede in Fene. "Venedi so prevzeli veliko od Pevkov, zaradi ropanja se potikajo po gozdovih in gorah, ki obstajajo med Pevki in Feni." 38)^[5] Pevki so v Tacitovem času naseljevali severni del Spodnjega Podonavja. Feni so bila finska plemena, ki so v tistem obdobju naseljevala obsežno območje gozdnega pasu Vzhodne Evrope od

Slovstvo in viri:

¹ 34) Иордан. О происхождении и деяниях гетов. Getica. М., 1960, с. 71, 72, 90.

² 35) Погодин А. Л. Из истории славянских передвижений. СПб., 1901, с. 17

³ 36) Не считая упоминания Геродотом племени энетов, обитавш их на северном побережье Адриатического моря (Геродот. История в девяти книгах. JL, 1972, с. 73, 240, 241). Имеется ли связь между энетами и венетами первых веков нашей эры, — об этом трудно сказать что-нибудь определенное.

⁴ 37) Plinius Secundus C. Naturalis historia, III., Lipsko/Leipzig, 1895, p. 97.

⁵ 38) Корнелий Тацит. Сочинения в двух томах, I. Л., 1969, с. 372.

Baltika do Urala. Kje med Finci in Pevki so bili lokalizirani Venedi, ni mogoče natančno določiti.

Tacit je kolebal, ali naj Venede uvrsti med Sarmate ali Germane. Po eni strani so Venedi prevzeli veliko iz navad in načina življenja Pevkov, ki so se s Sarmati močno premešali preko porok, po drugi strani pa "si postavljajo hiše, nosijo ščite in se premikajo peš, in to z veliko hitrostjo, kar jih ločuje od Sarmatov, ki preživijo vse življenje v vozovih in na konjih" 39)^[6].

Nekoliko natančnejši so etnogeografski podatki avtorja druge polovice 2. stoletja n. št. Klavdija Ptolemeja, ki je uporabljal delo geografskega pisca 1. stoletja n. št. Marina Tirskega, ki do nas ni prišlo. Po Ptolemeju so Venedi eno največjih plemen Evropske Sarmatije, katere zahodno mejo je določala reka Visla (*Vistula*). Na njenem izviru se je že začelo območje germanskih plemen. Južno mejo Sarmatije so omejevale Karpatske gore in severna obala Ponta (Črnega morja), severno pa Venedski zaliv Sarmatskega oceana (obala Baltskega morja). "Sarmatijo naseljujejo zelo številna plemena: Venedi – po celotnem Venedskem zalivu; severno od Dakije – Pevki in Bastarni; po celotni obali *Meotisa* – Jazi in Roksalani; naprej za njimi v notranjost države – Amaksoji in Skiti-Alani" 40)^[7].

Upoštevač Tacitovo poročilo o sosedstvu Venedov s Pevki, je treba Venede lokalizirati med obalo Baltskega morja in območjem Pevkov in Bastarnov, torej v povodju Visle. V povodju Visle, sodeč po Ptolemeju, so živela tudi manj pomembna plemena – Gifoni, Avarini in drugi. Očitno niso doživeli zgodnjega srednjega veka, saj so se raztopila med venedskim in germanskim prebivalstvom. Kako daleč so segale dežele Venedov proti vzhodu, na podlagi Ptolemejevih podatkov ni mogoče določiti.

Stari avtorji so običajno določali meje med narodi po velikih rekah, saj so bile te dobri in edini orientirji v malo znanih deželah. Tako je bila za Rimljane meja med Germanijo in Sarmatijo reka Visla; meja med

Galijo in Germanijo je bila Renka; dežele Antov so po Jordanesu segale "do Dnepra". Vendar je natančno ugotovljeno, da so Germani v času Cezarja živeli na obeh straneh reke.

Na *Peutingerjevi karti* (konec 3. – začetek 4. stoletja n. št.) so Venedi označeni na dveh mestih. Enkrat so Venedi-Sarmati lokalizirani južno od Baltskega morja in severozahodno od Bastarnov, drugič pa v bližini Getov in Dakov, med Donavo in Dnestrom 41)^[8]. Očitno to nista dve ločeni venedski območji, temveč prej pričevanje o širini ozemlja, ki so ga naseljevali Venedi. E. Č. Skržinska je izrazila domnevo, da so *Peutingerjeve table*, ki odražajo podatke o cestah iz časa rimskega cesarja Avgusta, označile Venede na dveh mestih zaradi prečkanja njihovega ozemlja po dveh poteh, od katerih je ena povezovala dežele Venedov z območjem Bastarnov, druga pa z regijo Dakov 42)^[9].

Informacije o Venedih v pisnih virih iz prve polovice 1. tisočletja n. št. so s tem omejene. Na podlagi podatkov Plinija, Tacita in Ptolemeja lahko sklepamo, da so Sloveni v prvih stoletjih našega štetja prebivali nekje med Baltskim morjem in Karpati, v povodju Visle, morda tudi v bolj vzhodnih predelih. V 3.–4. stoletju n. št. se njihovo ozemlje širi in zajema območja Podnestrja.

Podatki o Slovenih iz sredine 1. tisočletja n. št. so bolj obsežni in raznoliki. Sedaj se Sloveni imenujejo s svojim imenom. Poleg lastnega etnonima se omenjajo tudi Anti, Jordanes pa pozna tudi prejšnje ime – Venedi. Bizantinski avtorji (Prokopij Cezarejski, Agatij, Menander Protektor, Teofilakt Simokatta, Mavrikij ali Psevdo-Mavrikij) 43)^[10] opisujejo pred-

Slovstvo in viri:

⁶ 39) Там же, с. 372,373.

⁷ 40) Клавдий Птолемей. Географическое руководство. — В кн.: Латышев В. В. Известия древних писателей греческих и латинских о Скифии и Кавказе, т. I, вып. I. СПб., с. 231.

⁸ 41) Miller K. Weltkarte des Castorius genant die Peutingerische Tafel. Ravensburg, 1888.

⁹ 42) Иордан. О происхождении и деяниях гетов. Комментарии, с. 219.

¹⁰ 43) Прокопий из Кесарии. Война с готами. М., 1959; Феофилакт Симокатта. История. М., 1957; Мишулин А. В. Древние славяне в отрывках греко-римских и византийских писателей по VII в. и. э. — ВДИ, 1941, № 1, с. 230—284.

vsem Slovene iz Podonavja in Staroplaninskega/Balkanskega polotoka, kar je posledica zgodovinskih dogodkov 6.–7. stoletja – Sloveni takrat prečkajo Donavo in vdirajo čez meje Vzhodnorimskega cesarstva.

V delih bizantinskih zgodovinarjev so podatki o različnih vidikih življenja in običajev Slovenov. Opišejo vojaško znanje, vojaške uspehe in neuspehe Slovenov, njihovo politično organizacijo in vodje, naselja in bivališča, ter odnose z Bizantijo, Avari in drugimi plemeni.

Bizantinski avtorji poročajo zelo pomembne podatke za preučevanje vprašanja o slovenskem naseljevanju Staroplaninskega polotoka. Drugi podatki o geografiji Slovenov v teh virih skorajda ne obstajajo. Le v delu Prokopija najdemo podatke o etnogeografiji plemen Severnega Črnomoja, vključno z eno od slovenskih skupin tistega časa – Anti. Po Prokopiju so Anti skupaj s Sloveni živeli na eni strani na severni obali Istra (spodnjega Donave), na drugi pa severno od Utrigurov, ki so prebivali ob obali Meotisa (Azovskega morja) 44)^[11]. Tako se zdi, da so Antom pripadala območja Črnomoja med spodnjo Donavo in Priazovjem, kjer so že prebivala turška plemena Kutriguri in Utriguri.

Za raziskovanje problema etnogeneze Slovenov je bistvenega pomena delo gotskega škofa Jordanesa, ki je živel v 6. stoletju 45)^[12]. "Getica" je bila dokončana leta 551. Delo je posvečeno zgodovini Gotov, začnši s časom, ko so se naselili ob ustju Visle, potem ko so zapustili Skandinavijo, in konča sredi 6. stoletja. V procesu pisanja avtor naredi več izletov v zgodovino Slovenov.

Že je bilo omenjeno, da Jordanes omogoča vzpostavitev povezave med Sloveni in Venedi antičnih piscev. Po Jordanesu so Venedi Sloveni. On poroča: "Med temi rekami [Tiso, Olto in Donavo] leži Dakija, ki jo kot krona obkrožajo skalnate Alpe [Karpati]. Na levi strani njihovih pobočij, ki se spuščajo proti severu, začnši od izvira reke Visle [Visle], se na neiz-

mernih prostorih nahaja številčno pleme Venetov (венетов)" 46)^[13]. Te informacije kot da poudarjajo podatke antičnih piscev, da je bilo najstarejše območje Venedov (венедов) povezano z povodjem Visle.

Do sredine 6. stoletja so se Venedi-Sloveni že naselili na širokih območjih Evrope in so bili znani pod imeni Venedi, Sloveni [Sklaveni] in Anti. "Sklaveni živijo," piše Jordanes, "od mesta Noviétun [verjetno Neviodunum na desnem bregu Save, nižje od današnje Ljubljane] 47)^[14] in jezera, imenovanega Mursijsko [po E. Č. Skržinski jezero Balaton] 48)^[15], do Danastra [Dnestra], na severu pa do Visle [Visle]... Anti pa... se raztezajo od Dnestra do Danapra [Dnepra], kjer Pontijsko [Črno] morje tvori ovinek" 49)^[16]. Tako so Sloveni v času Jordanesa naseljevali širok pas, ki se je raztezal od srednjega Podonavja do spodnjega Dnepra. Iz poročil tega zgodovinarja je razvidno, da so bili zahodni sosedji Slovenov germanska plemena, na jugozahodu so mejili na Tračane, na vzhodu na turško govoreča plemena, na severovzhodu pa verjetno na Este (Balte), katerih dežele so se nahajale med jugovzhodno obalo Baltskega morja in Akaciri, ki so prebivali v povodju Dona. Jordanesovo delo je dragoceno tudi zato, ker vsebuje nekatere zgodovinske podatke o Slovenih v obdobju 4.–5. stoletja.

Nekaj podatkov o Slovenih se nahaja v delih sirskih avtorjev 6. stoletja (Evgrapija, Janeza Efeškega in drugih) 50)^[17]. Vendar se ti ne dotikajo vprašanj slovenske etnogeneze. Poročila zahodnoevropskih geografov in zgodovinarjev se nanašajo na razmeroma poznejši čas – na 9. in kasnejša stoletja – in ne ponujajo zanesljivih materialov za rekonstrukcijo etnične zgodovine zgodnjih Slovenov.

Slovstvo in viri:

^[11] 44) Прокопий из Кесарии. В ойна с готами, с. 156, 298, 384.

^[12] 45) Иордан. О происхождении и деяниях гетов.

^[13] 46) Иордан. О происхождении и деяниях гетов, с. 71.

^[14] 47) Скржинская Е. Ч. О склавенах и антах, о Мурманском озере и городе Новиетуне. — В издан тийский временник, XII, 1957, с. 2—30.

^[15] 48) Скржинская Е. Ч. О склавенах и антах ...

^[16] 49) Иордан. О происхождении и деяниях гетов, с. 12.

^[17] 50) Пигулевская И. В. Сирийские источники по истории народов СССР. М.—Л., 1941.

Samo avtor najstarejše ruske kronike — *Povesti vremenih let* — je poskušal odsevati začetek slovenske zgodovine in odgovoriti na vprašanje, od kod in kako so se pojavili Sloveni. Odlomek iz te kronike, ki pripoveduje o naselitvi Slovenov iz Spodnjega Podonavja in Panonije, je naveden v historiografskem delu (glej str. 7).

B. A. Rybakov je na podlagi tekstološke analize uvodnega dela *Povesti minulih let* prišel do zaključka, da bi moral biti stavek v kroniki "Po mnogexh že vremenexh seli sut sloveni do Dunaevi..." predstavljen na drugo mesto — tja, kjer so opisane migracije nomadskih hord na Balkan. In zato v etnogeografskem uvodu kronike ne gre za to, da bi Nestor postavil pradomovino Slovenov ob Donavo, temveč za slovensko naseljevanje Staroplaninskega polotoka v 5.–6. stoletju n. št.^[18]

Poglejmo še poglavje z naslovom *Začetek Slovenov*:

»Najnižja stopnja v verigi arheoloških kultur, ki bi morale retrospektivno podaljšati slovensko etnogenezo v preteklost, je kultura podklosnih grobišč, razširjena v 5.–2. stoletju pr. n. št. v medrečju Visle in Odre. Ta se je oblikovala kot rezultat interakcije dveh kultur — lužiške in pomorske, kar je povzročila migracija plemen pomorske kulture v vzhodne predele lužiškega območja. Vendar pa niti lužiške niti pomorske kulture ni mogoče pripisati Slovenom.

Lužiška kultura je bila razširjena v Srednji Evropi (med zgornjo Labo in Vislo, vključno s severnimi območji Srednjega Podonavja) v zadnjih stoletjih 2. in v prvi polovici 1. tisočletja pr. n. št. Pripisovali so jo Germanom, Keltom, Slovenom, Ilirom, Tračanom. Vendar, ker poznejše arheološke kulture, ki zanesljivo pripadajo tem indoevropskim skupinam, ne kažejo neposredne genetske kontinuitete z lužiško kulturo, je seveda ni mogoče povezati z nobeno od omenjenih etno-jezikovnih skupin.

Lužiške starine so sestavni del kultur polj žarnih grobišč, značilnih za Evropo ob koncu bronaste in

na samem začetku železne dobe. V zgodnji fazi na območju teh kultur še opazimo precej pestro sliko. Vendar pa se na začetku 1. tisočletja pr. n. št. regionalne razlike izravnavajo in lahko govorimo o oblikovanju in obstoju enotne kulturne skupnosti polj žarnih grobišč v Evropi 1)^[19].

Ta kulturna skupnost (slika 5) leži v osnovi kulture prakeltov (zgornji Ren), praitalikov (Predalpski regiji), Ilirov (na jugovzhodu), pragermanov (najstarejša germanska kultura — jastorfska — se je oblikovala na osnovi lokalnih starin bronaste dobe s sodelovanjem kulture polj žarnih grobišč, ki je prodirala z juga), Slovenov (vzhodni del lužiške kulture) in, po vsej verjetnosti, nekaterih drugih evropskih etnosov. To je omogočilo V. Kimmigu, da je kulturo polj žarnih grobišč poistovetil s staroevropsko skupnostjo, opisano pri H. Kraheju 2)^[20].

Torej je treba lužiško kulturo pripisati eni izmed narečnih skupin staroevropskega prebivalstva. V tem obdobju je prebivalstvo Srednje Evrope še govorilo sorodne indoevropske dialekte, iz katerih so se kasneje razvili italški, keltski, ilirski, germanski in slovenski jeziki. O. N. Trubačev je na podlagi analize obrtno terminologije izpostavil centralnoevropsko kulturno-zgodovinsko regijo, ki verjetno po času in prostoru ustreza kulturni skupnosti polj žarnih grobišč, morda pa tudi starejšim starinam — kulturam gomilnih grobišč in unetiški kulturi 3)^[21].

Pomorska kultura je v prvem obdobju (velkovijski fazi, 7.–6. stoletje pr. n. št.) obsegala razmeroma majhno območje Poljskega Pomorja od spodnje Vисле do Odre. Njeno poreklo je zapleteno in sporno.

Slovstvo in viri:

¹⁸ Prav tam, str. 29–33

¹⁹ 1) Piggott S. *Ancient Europe from the Beginnings of Agriculture to Classical Antiquity*. Edinburgh, 1965, p. 145, 146, 168–174; Gimbutas M. *Bronze Age Cultures in Central and Eastern Europe*. Paris — The Plague — London, 1965, p. 296–355.1)

²⁰ 2) Kimmig W. *Seevölkerbewegung und Umenfelderkultur*. Ein archäologisch-historischer Versuch. — In: *Studien aus Alteuropa*, I. Köln, 1964, S. 220–283.

²¹ 3) Некоторые археологи считают, что культуры унетицкая, курганная и полей погребений являлись хронологическими этапами эволюции одного и того же центрального неолитического населения (Gimbutas M. *Bronze Age Cultures...*, p. 245–355).

Pomorska kultura se je verjetno oblikovala predvsem v procesu evolucije bronaste dobe na Kašubski planoti.«^[22]

Sedov očitno ni niti najmanj dvomil v to, da so bili Kelti vsaj v 3. in 2. stoletju pred našim štetjem, v določeni meri tudi sosednje Slovenov.

»Okoli leta 400 pr. n. št. se začne selitev Keltov v Srednjo Evropo. Postopoma keltska plemena zavzamejo Zgornje in Srednje Podonavje, prodirajo do Jadrana in, premikajoč se vzdolž Karpatov, dosežejo Črno morje 12)^[23]. V 3.–2. stoletju pr. n. št. se Kelti naselijo v Šleziji in Mali Poljski 13)^[24] ter očitno pridejo v stik s Sloveni – nosilci kulture podklosnih grobišč. Tako so bili jugozahodni sosedje zgodnjih Slovenov nekaj časa Kelti. Kot je bilo omenjeno zgoraj, so sledi slovensko-keltskih jezikovnih stikov prepoznavne, vendar jih zaradi izginotja vzhodno-keltskih jezikov ni mogoče popolnoma oceniti.

Obstajajo nekatera posredna arheološka pričevanja, ki govorijo o neposrednih in tesnih stikih Slovenov s Kelti v starih časih. Tako je bil staroverski tempelj Slovenov iz 7.–8. stoletja, katerega ostanke so odkrili in preučili med izkopavanji v *Groß Radenu* v Schwerinskem okrožju v DDR, po zunanjem videzu in podrobnostih zelo podoben kulturnim zgradbam Keltov. V zvezi s tem I. Herrmann meni, da so poganski templji, ki so jih v zgodnjem srednjem veku uporabljala severozahodna slovenska plemena (znani so iz opisov sodobnikov), svoj izvor globoko v preteklosti dolgovali kulturnim stikom dela Slovenov s keltskim svetom, očitno nekje na današnjih južnopoljskih ozemljih 14)^[25].

Na jugu so bila najbližji sosedje Slovenov tračanska plemena. Vendar so jih verjetno ločevale Karpatske gore, zato o tesnih slovensko-tračanskih odnosih ne moremo govoriti.

V latenskem obdobju se posamezna grobišča kulture podklosnih grobišč pojavljajo vzhodno od zgornjega toka Buga. Sloveni so očitno prišli v stik z ira-

nsko govorečim prebivalstvom Severnega Črnomočja. Predpostavka o zgodnejših slovensko-iranskih kulturnih stikih nima nobenih temeljev.«^[26]

Francis Conte (1989)

Francis Conte je francoski zgodovinar in slavist rojen leta 1944. Bil je nekdanji študent St. Antony's College v Oxfordu in nato univerz v Harvardu in Leningradu. Vodil je Inštitut za slovenske študije na Univerzi v Bordeauxu in bil profesor za rusko in sovjetsko civilizacijo na Sorboni v Parizu.^[27]

Francis Conte francoski zgodovinar

Njegovo delo z naslovom *Les Slaves, Aux origines des civilisations d'Europe centrale et orientale (VI.–XIII. siècles)*, je izšlo v Parizu leta 1986. Leta 1989 ga je iz francoščine v t. i. srbohrvaščino prevedla Gordana Petrović. Izšlo je v dveh zvezkih na skupno 685. straneh.

»Kdo so Sloveni? Od kod prihajajo? Ali je njihovo etnično, jezikovno in kulturno bistvo natančno opredeljeno? Ali lahko govorimo o njih kot o celoti, ne-kakšni zvezi, bloku pred latinskimi in germanskimi narodi? Katere razlike jih medsebojno ločujejo: poleg možne prvotne enotnosti, ali so to tradicije in

Slovstvo in viri:

²² Prav tam, str. 44–45

²³ 12) Filip J. Keltove ve sredni Evrope. Praha, 1956.

²⁴ 13) Wozniak Z. Celtowie w Polsce. Krakow, 1968.

²⁵ 14) Schuldt E. Der altslawische Tempel von Gross Raden. Schwerin, 1976; Elerrmann J. Zu den kulturgeschichtlichen Wurzeln und zur historischen Rolle nordwestslawischer Tempel des frühen Mittelalters. — Slovenska archeologia, 1978, N 1, S. 19–27

²⁶ Prav tam, str. 52

²⁷ Francis Conte, elektronski vir: <https://www.einaudi.it/autori/francis-conte/> [dostop 06. 06. 2024]

specifični običaji, različne ustanove, sovražne religije, jeziki, ki so se oddaljili? Kako so se razvijali v odnosu do Zahodne Evrope ali vse do Vzhoda? Nazadnje, kaj so prispevali na duhovnem, kulturnem in političnem področju? To bi bila prva možna vprašanja, vsako novo pa bi sprožilo poplavo naslednjih vprašanj.

Pred skrajno raznoliko in spremenljivo stvarnostjo slovenskih narodov bi bilo treba nenehno postavljati vprašanja, jih vključevati v celoto, ocenjevati meje, pa tudi možnosti za uspeh naših spoznanj. Povečati bi bilo treba raznolikost pristopov, da bi bili problemi čim bolj poenostavljeni. Treba je zavrniti klišejske odgovore, okove, ki temeljijo na nevarno ozkih shemah.

Prazgodovina, razvoj in običaji Slovencev so še vedno, deloma, nerazrešeni. Gre za zelo široko odprto temo, o katerih obstajajo različna mnenja, odgovori nanje pa so do sedaj večinoma intuitivni in niso na ravni raziskovanja. Vzrok za takšno stanje je v neizmerni teži in zapletenosti temeljnih raziskav, podrobna in tuja preučevanja daleč presegajo Slovence, ki se nahajajo na stopnji delnega spreminjanja; česar ne gre spregledati, so močna narodnostna čustva, ki se pojavljajo pri teh narodih. Naše širše osrednje in vzhodnoevropske raziskave zahtevajo vse težje in obsežnejše pristopanje. Poleg prvotne civilizacije in rasti se je plemenitost med prvim tisočletjem dolgotrajno in težko razvijala v njihovih različnih vidikih, kot jih poznamo danes, kar odseva v obravnavanju zapletenejših problemov in nenehni napetosti.

Sodobne raziskave v slovenskih deželah, pa tudi drugod po svetu, imajo tendenco, da se bolj poglobljajo, bogatijo in poglobljajo z dodatnimi raziskavami, ki so, bolj ali manj sodobna raziskovanja v slovenskih deželah, kakor tudi v drugih delih sveta, imajo to težnjo, da se vse bolj poglobljajo, bogatijo in izpopolnjujejo z dodatnimi proučevanji, ki se, z več ali manj sreče, končno zaokrožujejo v celoto. Vse bolj se brišejo nekoč nepremostljive ovire v ra-

ziskavah; vrnimo se, na primer, v 9. in 10. stoletje, čas, ko je večina Slovencev sprejela krščanstvo; to je obdobje prve pismenosti in pričevanj o njih; nato ovire v preučevanju obdobja velikih selitev, h katerim so se Slovenci pridružili v 5. in 6. stoletju; in nazadnje, razpotje naše ere, z nekaj niti svetlobe – zahvaljujoč grškim in latinskim zgodovinarjem.

Na zapletena vprašanja je treba odgovoriti iz številnih zornih kotov; nujna je komplementarnost interdisciplinarnih pristopov, ki jih ponujajo: arheologija, lingvistika, proučevanje besedil, etnografija, ekonomija ali sociologija, zgodovina umetnosti in književnost.

Videli bomo, da Slovenci predstavljajo posebno jezikovno in kulturno vejo znotraj indoevropske družine. Verjetno so se že v neolitiku zbrali na ravninah vzhodne Evrope, med Vislo in Dnjeprom. Ljudje na meji so se naselili točno med dvema človeškima skupinama: zahodno indoevropsko, katere dežele so sprejele stabilno življenje evropskih poljedelcev, in vzhodno indoevropsko skupino, katere pripadniki so se razširili daleč v območja step in polpuščav, kjer so bila njihova gibanja pogosto veliko bolj zapletena in nepredvidljiva. Ta srednji položaj na evroazijskem kontinentu, stalni prilivi, ki izvirajo iz step, pojasnjujejo surovost bojev, ki so jih Slovenci vodili za vzpostavitev in ohranitev svojih držav; poleg tega omogočajo razumeti vztrajnost Slovencev, njihovo voljo, da se znova vrnejo v življenje in ponovno pridobijo svojo vrednost, ne da bi se vezali na Zahod ali se izgubili na Vzhodu. Njihova posebnost je deloma izražena v dvojni naravi, kot Janus z dvema obrazoma.

Danes Slovenci prekrivajo Evroazijo in večji del Evrope. Sestavljajo tretjino prebivalstva našega kontinenta. Spoznati Slovence pomeni širše razumeti izvor naše civilizacije in njen razvoj. Preteklost Slovencev, njihov položaj in problemi določajo tudi našo prihodnost. *)^[28]

Profesor Conte je spoznal, da so na trditve o ozem-

lju slovenske pradomovine predvsem vplivale predstave, ki so jih o tem imeli sosednji narodi, ne pa sami Slovenci. Odveč je pripomniti, da so bili sosedje Slovencev v glavnem sovražno nastrojeni do njih in logično, da so iz te nastrojenosti izšle tudi njihove predstave, o pradomovini in o Slovencih nasploh.

»Od nekdaj se na pojem slovenskega prostora navezuje ena imaginarna dimenzija — psihološki prostor, nato geopolitični, duhovni, jezikovni ali gospodarski, od katerih bodo pogosto znani le deli. Ozemlje slovenske pradomovine zelo zgodaj spremlja predstava, ki so jo o njej imeli sosednji narodi.

Slovenci indoevropskega porekla, so se od sredine prvega tisočletja začeli širiti s severnih pobočij Karpatov, na širokem pasu, ki se je raztezal od zgornje Visle do spodnjega toka Dnjeptra in današnje Poljske, Belorusije in severozahodne Ukrajine. Takrat so se nepopravljivo razdelili, pridružujoč se velikim vpadom, kaotičnim gibanjem širokih razsežnosti, ki so pretresala celotno Evropo, napovedujoč konec antičnega sveta in odpirajoč vrata Evropi, kakršno poznamo danes.

Niz napadov proti zahodu, jugu in vzhodu je Slovence prisilil v gibanje v smeri Labe, Donave, Dona, da bi se utrdili na območju okoli Baltskega in Jadranskega morja, nato pa na robu step v obalnem pasu Črnega morja in Kaspijskega jezera.

Obsegajoč vzhodni del naše celine, se je to ozemlje znašlo obkroženo z zelo različnimi narodi: Balti in Ugro-Finci na severu in vzhodu; Germani na zahodu, Iranci na južnem obronku. Za narode Sredozemlja in narode Zahoda je bila to ozemlje »na koncu«, da bi v srednjem veku postalo križišče. Njene reke in kopenski poti so omogočali povezavo med Skandinavijo in Germanijo na eni strani ter bizantinskim »komonveltom« in azijskimi svetovi na drugi strani.

Vpadi Slovencev so se od začetka širili in razpršili v vse smeri, tako da sploh niso imeli videza sistematično organiziranih selitev. Nekatera plemena so

ostala v pradomovini. Druga so se, nasprotno, okoli sredine prvega tisočletja začela naseljevati na severu, vzdolž močvirij Pripeta, desnega pritoka Dnjeptra. Selili so se, verjetno spontano, v iskanju pašnikov za svoje črede ali, prej, novih polj. Lahko so se podali tudi zaradi nenadzorovanega prodiranja sosednjih narodov, potisnjeni pod pritiskom vpadov.

Tako so Hervati istočasno v območju zgornje Visle (od tam morda izvira tudi ime Krakova) in na obalah Jadrana; Slovenci v Vzhodnih Alpah, Karantaniji in Istri, Slovence*^[29] pa v Novgorodu; Lužiški Srbi (Sorbi ali Serbski Lud) v zgornjem toku Labe, danes v Vzhodni Nemčiji; Srbi zahodno od Balkanskega gorvoja; Bodriči (Obodriti) ob Donavi in na obalah Baltskega morja; Poljani blizu Visle in v območju današnjega Kijeva.

Ker so Slovenci v zaporednih valovih osvojili Balkan in se spustili do najbolj izpostavljene točke na Peloponezu (prispeli so tudi do Krete), jih je Bizanc šele dve stoletji kasneje, v 9. stoletju, pregal z grškega ozemlja. Na zahodu je Karel Veliki odločno zaustavil njihovo napredovanje, nato pa je odprl obdobje ponovne germanizacije slovenskih območij, od Bavarške in Avstrije na jugozahodu ter dolin Labe in Odre na severozahodu. To je čas hudih spopadov med Slovenci in Germani, ki so se nadaljevali vse do zadnjih dveh svetovnih vojn v našem stoletju.

Nemški prodor v 10. stoletju je poglobil razkol med Zahodnimi in Južnimi Slovenci, ki je z vpadom Madžarov iz osrednje Evrazije postal dokončen. Kar se tiče Romanov, jih bodo presekali Vzhodni Slovenci. Ostaja en pomemben trenutek: samo Vzhodni Slovenci (predvsem Rusi) so lahko nadaljevali neprekinjen prodor proti Sibiriji. V 10. stoletju jim bo to ši-

Slovstvo in viri:

²⁸ CONTE, F.: Slovenci, Nastanak i razvoj slovenskih civilizacija u Evropi (VI–XIII vek), Tom I, naslov izvirnika: Les Slaves, Aux origines des civilisations d'Europe centrale et orientale (VI. –XIII. siècles), Paris, 1986, iz francoščine prevedla Gordana Petrović, Beograd : Zavod za izdavačku delatnost »Filip Višnjić«, 1989, str. 3–4

²⁹ *) Slovenci (Slovene) so severna skupina vzhodnoslovenskih plemen; v prvem tisočletju so organizirali veliko plemensko zvezo, v 5. stoletju so prispeli z juga v okolico jezera Ilmen in asimilirali ugrofinsko prebivalstvo. (P. Vlahović, Narodi in etnične skupnosti sveta, Beograd, 1984). — Prev.

širjenje zagotovilo oblast nad celotnim evrazijskim kontinentom in jih celo spodbudilo, da preidejo na ameriški kontinent, zavzamejo Aljasko in tam ostanejo do leta 1867.

Ogromno prostranstvo, ki ga je bilo treba prečkati, naseliti, očistiti in obdelovati, pa tudi braniti, je skozi stoletja izčrpalo velik del moči ruskega naroda, ki je, za razliko od drugih Slovencev, dovolil razvoj vse strožjega in trdnjega državnega sistema, vedno bolj centraliziranega, avtoritarnega in prisilnega. Zato je njegova pot ravno nasprotna tisti, ki ji bo sledila Srednja Evropa. Ali je neprekinjeno širjenje na ozemlju samo enega branilca (po poreklu zelo drugačno od evropske kolonizacije v 19. stoletju) omogočilo, da se linije svobode spremenijo v anarhijo, ne da bi se sprejeli drugi vidiki svobode (civilna, politična)?

Preden podamo elemente za odgovor na vprašanje o sedanjem prostoru ene največjih slovenskih dežel (v katere domišljiji je videti moč stotih narodov in etničnih skupnosti), se moramo vrniti k njihovi pradomovini. Zdi se, da so Slovenci tam živeli več kot petnajst stoletij, v neki vrsti geografske osame, kar delno pojasnjuje njihove prvotne posebnosti. Nato bomo razmislili o teritoriju, ki so ga zasedali na prelomu našega štetja, torej v času prvih pisnih pričevanj.^[30]

Obzorje pradomovine

Profesor Conte je kot morebitne prednike Slovencev, sicer nekoliko sramežljivo, v obdobju okrog 500 let pred našim štetjem označil Skite poljedelce in Skit-

ijo.

»V prvem tisočletju pr. n. št. so ogromna prostranstva od Altaja do Črnega morja naseljevala plemena, ki so jih Grki imenovali Skiti. Sodobni zgodovinarji so ohranili to splošno oznako, čeprav je nepopolna. Pod pojmom »skitska kultura« danes razumemo etnično pojavnost, ki jo vse uspešneje razlikujemo.

Nagnjeni k spoznavanju neznanih narodov, Grki v 5. stoletju pr. n. št. odkrijejo Skitijo in doseže njene domišljije, razlikujejo prav na severnem delu Helesponta Skite poljedelce, morda prednike Slovencev.

V prvih stoletjih našega štetja Rimljani pričajo o stikih (neposrednih in posrednih) s Slovenci na vzhodnih mejah cesarstva, od Severnega do Črnega morja, od Germanije do Trakije, vzdolž celotnega toka Donave.

Ta prva beleženja o Slovencih na meji, zgolj skice, govorijo toliko o modelu, kot tudi o stereotipu surovih, maščevalnih in divjih barbarov, kot tudi o samih Slovencih.^[31]

Andrej Šiško

Se nadaljuje ...

Slovstvo in viri:

³⁰ Prav tam, str. 11–13

³¹ Prav tam, str. 16

Posledice napačnih trditev o koncu gorotanske državnosti za Slovence – 3. del

Tri ravni načrtnosti

Pri presoji morebitne načrtnosti je koristno razlikovati tri ravni, ki se med seboj lahko prekrivajo, vendar niso istovetne.

1. Paradigmatska načrtnost

Na prvi ravni avtorji delujejo znotraj vnaprej sprejete tega modela, po katerem je bila Karantanija kratkotrajna slovenska oziroma po njihovi terminologiji

»slovanska« kneževina, ki je zgodaj izgubila samostojnost, poznejša Koroška pa naj bi bila predvsem bavarsko-frankovska oziroma nemška politična tvorba. Vsi viri se nato razlagajo tako, da ustrezajo temu modelu. Besedila, ki temu nasprotujejo, se razvrednotijo, razglasijo za ponaredke, pojasnijo kot terminološke posebnosti in dosledno ločijo od Slovencev.

Takšno delovanje je lahko načrtno v znanstvenem in ideološkem smislu, četudi ni obveščevalno vodeno. Načrtnost se kaže v doslednem izboru razlag, v različnem merilu do virov in v ponavljajočem se rezultatu: v vsakem ključnem obdobju se slovenska politična samostojnost skrajša, oslabi ali prekine.

2. Institucionalna načrtnost

Na drugi ravni se paradigma utrjuje skozi univerzitetne katedre, akademske ustanove, uredništva, recenzentska omrežja, zgodovinske sinteze, komisije za učbenike, pedagoške priročnike in kadrovske politike. Tedaj ne gre več samo za mnenje posameznega zgodovinarja, temveč za sistem, ki eno razlago reproducira in ji zagotavlja skoraj monopolni položaj.

Tak sistem ne potrebuje neposrednega ukaza za vsakega novega avtorja. Mlajši raziskovalci se skozi izobraževanje, mentorstvo, ocenjevanje, objavljane in napredovanje naučijo, katere razlage veljajo za akademsko sprejemljive in katere jih lahko izpostavijo očitku nestrokovnosti ali nacionalizma. Tako se paradigma začne reproducirati sama.

V tem procesu ima posebno vlogo in pomen ugleden domači zgodovinar. Tuja nemško-avstrijska razlaga sama po sebi težje določi slovenski učni in javni spomin. Ko jo prevzame pomembna slovenska akademska avtoriteta in jo prenese v svoj krog sodelavcev, dobi videz notranjega slovenskega strokovnega soglasja. Mehanizem je mogoče opisati kot: tuja razlaga – domači akademski prevzem – institucionalna potrditev – učbeniki – splošno

sprejeto »dejstvo«.

V primeru obravnavane teze ima akademik Peter Štih pomembno vlogo prav kot domači legitimacijski člen. Iz njegovih besedil je mogoče preverjati, katere nemško-avstrijske razlage prevzema, katere primarne vire navaja ali izpušča, kje hipotezo predstavlja kot dejstvo, kako prevaja politično izrazje ter kako njegove trditve prehajajo v dela sodelavcev, pedagoško stroko in šolska gradiva. Iz tega je mogoče dokazovati historiografsko funkcijo in učinek njegovega dela. Brez konkretnih dokazov pa ni dopustno osebno trditi, da tudi zavestno deluje kot agent ali izvajalec tuje obveščevalne službe. Tak osebni očitek niti ni potreben, da bi bila kritika njegovega zgodovinopisnega vpliva zelo resna.

3. Operativna oziroma obveščevalna načrtnost

Na tretji, najvišji ravni bi šlo za formalno ali prikrito vodeno vplivno operacijo, pri kateri bi obstajali naročnik, strateški cilj, izvajalci, sredstva, posredniki, usklajeni postopki in spremljanje rezultatov. Takšne operacije lahko vključujejo dezinformacije, propagando, vplivanje na šolstvo in javna občila, ustvarjanje navidezno neodvisnih strokovnih avtoritet ter dolgoročno spreminjanje zgodovinskega spomina in narodne samozvesti.

Opisani historiografski proces ima nekatere strukturne podobnosti s takšnim delovanjem: ponavljajočo se osrednjo pripoved, uporabo domačih avtoritet, postopno institucionalizacijo konstrukcije, prenos v izobraževalni sistem, preoblikovanje skupinske samopodobe in dolgoročno korist za nemško-avstrijsko zgodovinsko ter državnoopravno pripoved. Podobnost modusa operandi pa sama po sebi še ni zadosten dokaz konkretnega obveščevalnega vodstva.

Ni nujno, da je obstajal en sam načrt

Pomembno je, da takšen rezultat ni nujno nastal iz

enega samega središča ali na podlagi enega dokumenta. Mogoč je daljši zgodovinski proces, v katerem so se prekrivali različni interesi:

1. Nemško-avstrijsko zgodovino je 19. in 20. stoletja vzpostavilo državno-pravni model, po katerem je bila srednjeveška Kärnten del nemške zgodovine, domača slovenska politična preteklost pa le kratkotrajna uvodna stopnja, pripisana nekim nejasnim Slovanom;
2. Avstrijske državne in znanstvene ustanove so tak model ohranjale, ker je podpiral avstrijsko-nemško zgodovinsko upravičevanje oblasti nad nekdanjim Gorotanom in poznejšim nastankom Avstrije;
3. Jugoslovansko zgodovino je del tega modela prevzelo, ker tudi njemu ni ustrezalo poudarjanje dolgotrajne in stare samostojne slovenske državno-pravne tradicije;
4. Marksistična razlaga je dodala shemo o razkroju »plemenske družbe«, odpravi gentilne ureditve in nastanku fevdalizma;
5. Sodobno slovensko zgodovino je ta združen model podedovalo kot domnevno nesporno znanstveno izročilo in ga prenašalo naprej brez ponovnega preverjanja vseh primarnih virov.

V takem primeru ne bi šlo nujno za eno samo neprekinjeno obveščevalno operacijo, temveč za prekrivanje več političnih, ideoloških in institucionalnih interesov, ki so vsi vodili k istemu rezultatu. Tak sistem je lahko celo učinkovitejši od klasične specialne vojne, ker se sčasoma začne vzdrževati sam in ne potrebuje več neposrednih navodil.

Kako je mogoče raziskovati načrtnost brez neposrednega »potrdila«

Pri dolgoročnih vplivnih procesih pogosto ni enega dokumenta, ki bi razkril celoten načrt. Odsotnost takšnega dokumenta ne pomeni, da raziskovanje

načrtnosti ni mogoče. Namen in usmeritev se lahko ugotavljata tudi iz sklenjenega kroga indicov, zlasti s:

1. Genealogijo posamezne trditve – kdo jo je prvi postavil, v kakšnem političnem okolju in s kakšno stopnjo previdnosti;
2. Citatnimi povezavami – kdo od koga prevzema trditve in ali se pri tem domneva postopno sprememba v dejstvo;
3. Primerjavo sistematičnih izpustov in različnega merila do virov;
4. Pregledom korespondence, zapuščin, arhivskih zapisnikov, uredniških in recenzentskih postopkov;
5. Preučevanjem institucionalnih in kadrovskih povezav med tujimi in slovenskimi zgodovinarji;
6. Analizo učbeniškega prenosa in načina, kako se iz strokovne hipoteze izdela enovrstična šolska dogma;
7. Ugotavljanjem, ali so bile nasprotne ugotovitve sistematično zamolčane, zavračane ali sankcionirane ne glede na njihovo virsko podlago.

Takšen krog indicov mora biti dovolj gost, da izloči razumnejše alternativne razlage. Toda tudi če formalna obveščevalna povezava nikoli ne bo dokazana, je mogoče z znanstveno analizo dokazati obstoj institucionalno reproducirane in protislovensko učinkovite zgodovinske usmeritve.

Kako je pojav najprimerneje poimenovati

Na sedanji stopnji raziskave je mogoče uporabiti več izrazov: načrtno konstruiranje zgodovinske pripovedi, institucionalno preoblikovanje slovenskega zgodovinskega spomina, protislovenska historiografska paradigma, historiografska vplivna operacija ali proces z značilnostmi kulturne in kognitivne vo-

jne.

Izraz »specialna vojna« je upravičen kot raziskovalna hipoteza, ko je jasno opredeljen in ni predstavljen kot že dokazano obveščevalno dejstvo. Po učinku ima opisani proces številne značilnosti vplivne operacije: zmanjšuje zavest o dolgotrajnosti slovenske politične tradicije, prekinja predstavo o državno-pravni kontinuiteti, domače ustanove prikazuje kot zgodaj in dokončno uničene ter zgodovino slovenskega prostora prenaša na Franke, Bavarce, Nemce in Avstrijce. Po dokazljivem izvoru pa za zdaj še ni mogoče z gotovostjo ugotoviti, ali je bil ves proces formalno in enotno obveščevalno voden.

Znanstveno previdna, vendar vsebinsko jasna ugotovitev se zato lahko glasi:

»Če posameznih primerov ne obravnavamo ločeno, temveč kot celoto, se pokaže ponavljajoč se razlagalni postopek: primarni viri, ki pričajo o gorotanskem kraljestvu, domači politični oblasti ali poznejšem regnum Carantanum, se razvrednotijo, zamolčijo ali ločijo od Slovencev, medtem ko se neizpričane hipoteze o zgodnjem koncu gorotanske državnosti spreminjajo v domnevna zgodovinska dejstva. Takšna doslednost upravičuje hipotezo o načrtnem institucionalnem preoblikovanju slovenskega zgodovinskega spomina. Ali je šlo tudi za formalno voden obveščevalno oziroma specialno operacijo, za zdaj ni neposredno dokazano, vendar tega vprašanja glede na ponavljajoči se modus operandi ni mogoče vnaprej zavreči.«

Bistveni sklep je, da po več medsebojno povezanih primerih ni več zadovoljivo vsega pojasnjevati zgolj z naključnimi zmotami ali zgodovinopisno inercijo. Najmanj, kar je mogoče utemeljeno postaviti kot hipotezo, je obstoj dolgotrajne in institucionalno reproducirane historiografske usmeritve, ki je sistematično zmanjševala starost, obseg in kontinuiteto slovenske politične zgodovine ter pri tem objektivno podpirala nemško-avstrijsko zgodovinsko in državnopravno pripoved.

4. Sklep

Posledice trditve o »koncu gorotanske državnosti leta 828« za slovensko zgodovinopisje so precej večje od enega napačnega zapisa datuma. Ta neutemeljena – pravzaprav izmišljena trditev – je ustvarila umetno ostro prelomnico, prekinila možnost raziskovanja domače politične kontinuitete, frankovsko nadoblast izenačila s popolnim izbrisom domače oblasti ter v virih nepotrjeno domnevo prenesla v učna gradiva kot nesporno dejstvo.

Največja težava ni, da je bila predlagana določena interpretacija. Zgodovinopisje mora postavljati hipoteze. Težava je, da se je načrtno ustvarjena hipoteza začela predstavljati kot neposredno izpričan dogodek, nato pa je bila uporabljena kot temelj za nadaljnje sklepe o koncu slovenske državnosti, izgubi politične istovetnosti in propadu narodnostne skupnosti.

Tovrstna »zgodovinska« interpretacija, ki nikakor ne temelji na dejstvih, ki izhajajo iz zgodovinskih virov, je v svojem bistvu protislovensko usmerjena. Ima očitni namen – prepričati bralca, da se je leta 828 končala državnost slovenskih Gorotancev, s tem pa naj bi bilo tudi konec Gorotana kot zgodnje srednjeveške državne tvorbe Slovencev. Da je ta interpretacija v temelju protislovenska, dokazuje še drugi del običajnega pisanja, saj avtorji, ki pišejo o tem (Štih & Co.) namesto Slovenov ali Slovencev izpričanih v primarnih virih, pišejo o v 18. in 19. stoletju ustvarjenih Slovanih, ki naj ne bi bili Slovenci, marveč polietnična srednjeveška skupnost. Posledično Slovenci naj ne bi imeli nobene predhodne državnosti ... Z drugimi besedami: šlo naj bi za nezgodovinski narod.

Če učenci, dijaki in študenti odraščajo ob ponavljajoči se predstavi, da njihov narod pred moderno dobo ni imel lastne državnosti, politične organizacije ali zgodovinske kontinuitete, ima to lahko več dolgoročnih negativnih vzgojnih in družbenih posledic. Te posledice niso pri vsakem posamezniku

enake, vendar se lahko kopičijo skozi učbenike, pouk, javni govor, javna občila ali medije in omične ustanove.

Najprej lahko nastane občutek zgodovinske manjvrednosti. Mladi dobijo vtis, da so bili njihovi predniki predvsem predmet tuje politike, ne pa njen dejavni nosilec. Drugi narodi se v zgodovinskih pripovedih pojavljajo kot ustanovitelji držav, nosilci prava, diplomacije in vojaške moči, lastni slovenski narod pa predvsem kot prebivalstvo pod oblastjo drugih. Takšno razmerje lahko postopoma oblikuje predstavo, da je lastna narodna skupnost zgodovinsko manj sposobna za politično samostojnost, organizacijo in vodenje.

S tem je povezana oslabitev zgodovinske samoza vesti. Če mlad človek verjame, da njegov narod nikoli ni imel lastnih političnih ustanov, lahko začne tudi sodobno državo razumeti kot slučajen, pozen ali skoraj umetno ustvarjen, pravzaprav nepotreben in odvečen pojav. Državna samostojnost se potem ne kaže kot nadaljevanje dolgega zgodovinskega razvoja, temveč kot izjema brez globljih korenin. To lahko zmanjšuje občutek, da je državna samostojnost legitimna, dragocena in vredna varovanja.

Druga možna posledica je prekinitev občutka zgodovinske kontinuitete. Narodna skupnost se ne dojema več kot zgodovinski subjekt, ki se je skozi stoletja spreminjal, prilagajal in ohranjal, temveč kot pozna umetno ustvarjena skupina brez jasne politične preteklosti. Med zgodnesrednjeveškimi prebivalci, pravzaprav našimi predniki in današnjimi Slovenci se ustvari umetna praznina. Mladi lahko dobijo vtis, da pretekle politične tvorbe na njihovem prostoru pripadajo nekomu drugemu oziroma neki nedoločeni skupnosti, s katero sami nimajo legitime povezave.

To lahko vodi v odtujenost od lastne zgodovine. Zgodovina domačega prostora se začne dojemati kot zgodovina Frankov, Bavarcev, Habsburžanov, Nemcev, Benečanov, Madžarov, Italijanov, Avstri-

jcev, Jugoslovanov ali drugih političnih nosilcev, ne pa tudi kot zgodovina domačega prebivalstva. Posledično se zmanjša zanimanje za domače zgodovinske vire, ustanove, pravne običaje, obrede in politična izročila. Lastna preteklost se učencu kaže kot obrobna, tuja ali nepomembna.

Pomembna posledica je lahko tudi zmanjšanje narodne samoučinkovitosti. Gre za prepričanje skupnosti, da je sposobna sama upravljati svoje zadeve, oblikovati ustanove in sprejemati politične odločitve. Če je mladim predstavljeno, da njihov narod v preteklosti tega nikoli ni zmožel, se lahko utrjuje misel, da potrebuje zunanje skrbništvo, močnejše sosede ali nadnacionalne centre odločanja. Takšna vzgoja lahko tudi nehote ustvarja pasivni odnos do lastne države in njenih ustanov.

Na državljanski ravni se lahko pojavi šibkejša navezanost na državo. Človek težje razvije odgovornost do politične skupnosti, če jo dojema kot brez zgodovine in brez korenin. Država se lahko začne razumeti predvsem kot upravni aparat, ne pa kot skupna politična dediščina in odgovornost. Posledice so lahko manjše zanimanje za javne zadeve, nižja pripravljenost za sodelovanje, večji cinizem do državnih ustanov in manjši občutek dolžnosti do skupnosti.

Takšno izobraževanje lahko vpliva tudi na jezikovno in omično samozavest. Če je zgodnje prebivalstvo lastnega prostora dosledno predstavljeno kot nekaj, kar ni povezano s Slovenci, se tudi slovenski jezik in omika lahko kažeta kot pozna, drugotna in nepomembna pojava. Mladi lahko začnejo lastni jezik dojemati predvsem kot jezik zasebnosti ali folklore, medtem ko naj bi bili jeziki večjih zgodovinskih držav naravni jeziki oblasti, znanosti in visoke kulture.

Možna posledica je tudi ponotranjenje pogleda od zunaj. Učenec začne lastno zgodovino presoati skozi kategorije, ki jih je oblikovalo zgodovinopisje politično ali kulturno močnejših okolij. Pri tem lahko sam prevzame prepričanje, da je vsako poudarjanje

domače zgodovinske vloge nestrokovno, nacionalistično ali mitološko, medtem ko se podobne zgodovinske kontinuitete pri drugih narodih sprejemajo kot nekaj običajnega.

Pri delu mladih lahko takšna vzgoja povzroči ravno-dušnost in odpoved narodni pripadnosti. Če narod nima lastnega državnega izročila, političnih dosežkov ali prepoznavne zgodovinske vloge, se lahko pripadnost temu narodu zdi prazna ali nepomembna. Posameznik se zato lažje identificira samo še z nadnacionalnimi, regionalnimi ali globalnimi identitetami, lastno narodno pripadnost pa dojema kot zastarelo in nepotrebno breme.

Pri drugem delu mladih lahko isti občutek zgodovinskega razvrednotenja povzroči nasproten odziv: jezo, nezaupanje in radikalizacijo. Ko pozneje tovrstni odkrijejo vire ali razlage, ki se razlikujejo od šolske pripovedi, lahko dobijo občutek, da jim je bilo nekaj namerno zamolčano. Posledica ni le nezaupanje do posameznih zgodovinarjev, temveč do šolstva, univerz, medijev in državnih omičnih ustanov nasploh. Takšen človek lahko nato zavrne tudi tiste ugotovitve stroke, ki so dobro utemeljene, ker celoten sistem dojema kot ideološko sovražen.

Tako nastane polarizacija med uradno in alternativno zgodovino. Namesto odprte strokovne razprave se oblikujeta dva nasprotna tabora. Eden vsako povezovanje zgodnjih političnih tvorb s Slovenci vnaprej zavrača, drugi pa vsako zadržanost stroke razume kot dokaz protislovenske usmerjenosti. Učenci in študenti se ne učijo več presojeti virov, temveč izbirati med identitetnimi tabori.

Posebej škodljiva je lahko izguba sposobnosti razlikovanja med virom in interpretacijo. Če se v učbeniku v virih nepotrjena trditev predstavi kot dejstvo, učenec ne spozna, da zgodovinsko znanje nastaja z branjem, primerjanjem in kritiko virov. Nauči se, da je zgodovina skupek avtoritativnih stavkov, ki jih mora ponoviti. To zmanjšuje kritično mišljenje in razumevanje znanstvene metode.

Na univerzitetni ravni lahko tak okvir vpliva tudi na izbor raziskovalnih vprašanj. Študent, ki je že vnaprej naučen, da je bila domača državnost leta 828 dokončno odpravljena in da med zgodnjimi Gorotanci ter Slovenci ni bistvene kontinuitete, bo težje postavil vprašanja o političnem, pravnem in institucionalnem nadaljevanju zgodovine. Nekatere možnosti so posledično iz raziskave izključene že pred pregledom virov.

Posledica je lahko samocenzura v raziskovanju. Mladi raziskovalci se lahko izogibajo temam, ki bi lahko bile označene za nacionalno motivirane, četudi izhajajo iz legitimnih vprašanj. Tako se ne zavračajo samo neutemeljene teorije, ampak se lahko zane-marijo tudi pravi problemi, ki zahtevajo novo preučitev virov.

Na širši družbeni ravni takšna vzgoja lahko ustvarja neenak odnos do nacionalnih zgodovin. Državotvorne pripovedi drugih narodov se obravnavajo kot legitimni del njihovega zgodovinskega spomina, medtem ko se podobna vprašanja pri Slovencih hitro zmanjšajo na mitologijo ali politično propagando. Mladi tako ponotranjijo dvojno merilo: tuja zgodovinska samozavest se jim zdi običajna, slovenska pa sumljiva.

Dolgoročno lahko to vpliva tudi na odnos do državne suverenosti. Če zgodovinska samostojnost ni predstavljena kot vrednota, ki ima starejše politične korenine, se lahko tudi sodobna suverenost dojema kot zamenljiva in manj pomembna. Odločitve o prenosu pristojnosti, varovanju jezika, ozemlja, omike in politične samostojnosti se potem obravnavajo predvsem tehnično, brez občutka za njihovo zgodovinsko težo.

Se nadaljuje...

Domorodec

Glasnik Domorodne Skupnosti Zedinjenih
Slovenskih Dežel

urednik: Samo Korošec,
spletni naslov uredništva: info@domorodnaskupnost.si,
Mlinska ulica [22], [2000] Maribor,
Dežela Štajerska,
tel.: 041 573 663, www.domorodnaskupnost.si

www.domorodnaskupnost.si